

Jacek Szlachta

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego - szansa dla Polski

I. Dążenie do spójności jako podstawowa przyczyna interwencji strukturalnej w Unii Europejskiej

Podstawową przyczyną zainteresowania polityką rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej były różnicowania regionalne oraz ich negatywne konsekwencje występujące na płaszczyźnie politycznej, ekonomicznej, społecznej i kulturowej. Dlatego już w preambule do Traktatu Rzymskiego z 1958 roku przyjęto następujący zapis: „Państwa członkowskie pragną wzmocnienia jedności swoich gospodarek i zabezpieczenia ich harmonijnego rozwoju przez redukowanie różnicowań istniejących między regionami oraz łagodzenie zacofania regionów mniej uprzywilejowanych”. Deklaracja ta zobowiązywała do podejmowania działań przez kraje członkowskie i przez wiele lat nie przekładała się na konkretne przedsięwzięcia na poziomie całej organizacji.

Znacznie bardziej precyzyjny zapis został przyjęty w roku 1987 w Jednolitym Akcie Europejskim, którego artykuł 130A stwierdza: „W celu promowania ogólnego harmonijnego rozwoju Wspólnota powinna rozwinąć działania prowadzące do wzmocnienia swojej ekonomicznej i społecznej spójności. W szczególności Wspólnota powinna działać na rzecz redukcji różnicowań między regionami i ograniczenia zacofania słabiej rozwiniętych regionów”. W artykule 130B stwierdzono, że osiągnięcie tych celów jest wspomagane działaniami podejmowanymi przez Fundusze Strukturalne (Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej - Sekcja Orientacji, Europejski Fundusz Społeczny - czasem nazywany Europejskim Funduszem Socjalnym, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego), Europejski Bank Inwestycyjny i inne istniejące instrumenty finansowe.

Podstawową misją polityki rozwoju regionalnego Unii Europejskiej jest wzrost poziomu spójności wewnętrznej w ramach całej organizacji¹. Zbyt duże różnicowania regionalne są bowiem niekorzystne nie tylko dla obszarów biednych, ale także dla obszarów bogatych, nie wspominając o interesach całej organizacji. Spójność (kohezja) rozumiana jest

---

¹ Ponieważ około 90% środków przeznaczanych przez Unię Europejską na politykę strukturalną jest adresowane regionalnie, dlatego bardzo często pojęcia polityka rozwoju regionalnego i polityka strukturalna są używane w Unii Europejskiej niemal zamiennie.

w ujęciu ekonomicznym, społecznym i przestrzennym (terytorialnym). Spójność ekonomiczna oceniana jest za pomocą produktu krajowego brutto na mieszkańca weryfikowanego parytetem siły nabywczej, co trochę poprawia sytuację obszarów najbiedniejszych. Spójność społeczna charakteryzowana jest zróżnicowaniami stopy bezrobocia. Spójność przestrzenna (terytorialna) oceniana jest najczęściej miernikiem ilości konsumentów osiągniętych w danym czasie.

Ocena sytuacji w tym zakresie jest przedmiotem przygotowywanych co trzy lata dla całej Unii Europejskiej raportów na temat spójności społeczno-ekonomicznej, które są akceptowane przez Komisję Europejską i wszystkie kraje członkowskie; ostatnie pięć zostało przyjęte w latach: 1991, 1993, 1996, 1999 i 2001². W raporcie kohezyjnym z 1999 roku po raz pierwszy specjalny rozdział poświęcono problemom spójności w krajach kandydackich.

Wyrazem znaczenia polityki rozwoju regionalnego są m.in.: funkcje koordynacyjne Dyrekcji Generalnej Regio ds. Polityki Regionalnej (poprzednio DG XVI) oraz zarządzanie przez nią najważniejszym funduszem strukturalnym - Europejskim Funduszem Rozwoju Regionalnego, uczestniczenie w polityce regionalnej wielu innych dyrekcji generalnych oraz systematycznie rosnący udział środków przeznaczanych na wspieranie rozwoju regionalnego w całości wydatków Wspólnoty. Obecnie jest to druga co do wielkości pozycja wydatków budżetowych Unii Europejskich.

Przedmiotem zainteresowania polityki rozwoju regionalnego Unii Europejskiej są obszary lub sektory problemowe określane Celami. Obecnie instrumentami polityki rozwoju regionalnego Unii Europejskiej są cztery fundusze strukturalne, z których najwięcej środków koncentruje Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Pozostałe fundusze to: Europejski Fundusz Socjalny, Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej - Sekcja Orientacji, Instrument Finansowy dotyczący Rybołówstwa.

Po reformie wynikającej z pakietu Delorsa Unia Europejska programuje swoje działania w horyzoncie wieloletnim, ostatnie dwa dotyczyły okresów: 1989-1993 (5 lat) oraz

---

² (The) Regions in the 1990s. Fourth Periodic Report on Social and Economic Situation and Development of the Regions of the Community, 1991, European Commission, Bruksela-Luksemburg.
Fifth Competitiveness and Cohesion Report, 1993, European Commission, Bruksela-Luksemburg.
First Report on Economic and Social Cohesion, 1996, European Commission, Bruksela-Luksemburg.
Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of the Regions of the European Union, 1999, European Commission, Bruksela-Luksemburg.
Unity, solidarity, diversity for Europe, its people and its territory. Second Report on Economic and Social Cohesion, 2001, European Commission, Bruksela-Luksemburg.

1994-1999 (6 lat). Obecny okres programowania dotyczy siedmiu lat - 2000-2006. Środki europejskie są przeznaczane od kilkunastu już lat przede wszystkim dla obszarów o niskim poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznego (Cel 1) oraz w znacznie mniejszej skali dla obszarów wymagających restrukturyzacji regionalnej (Cel 2).

II. Historia Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego został utworzony w roku 1975, a jego podstawowym celem było korygowanie dysproporcji regionalnych wewnątrz Wspólnoty Europejskiej wynikających przede wszystkim z dominacji rolnictwa, zmian w przemyśle lub strukturalnego bezrobocia. W pierwszym okresie funkcjonowania tego funduszu w latach 1975-1980 jego środki były dzielone pomiędzy wszystkie kraje członkowskie służąc refundacji wydatków ponoszonych przez te kraje na inwestycje dotyczące infrastruktury, przemysłu, usług oraz rzemiosła.

W roku 1980 dokonano kolejnej zmiany w regulacjach prawnych wydzielając 5% budżetu Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na finansowanie przez Komisję Europejską działań o charakterze wspólnotowym. Jednocześnie zaproponowano zasady klasyfikacji regionów ubiegających się o wsparcie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, na podstawie których prawo ubiegania się o pomoc z tego funduszu miały regiony:

- cechujące się długotrwałym niedorozwojem,
- niskim poziomem dochodów, wysokiej stopie bezrobocia i wysokim wskaźniku migracji, narażone na ujemne skutki działalności Wspólnoty Europejskiej, przygraniczne.

Kolejna zmiana jaka została wprowadzona w 1985 roku, polegała na określeniu minimalnych i maksymalnych pułapów transferów z tytułu EFRR na rzecz poszczególnych państw członkowskich. Jako priorytetowe określono programy i projekty inicjowane przez Komisję Europejską oraz przedsięwzięcia krajowe, których realizacja miała znaczenie dla całej Wspólnoty Europejskiej.

Aktualny kształt polityki regionalnej Unii Europejskiej zawdzięczamy zmianom zaproponowanym w roku 1998 w ramach tzw. pakietu Delorsa. Najważniejsze ustalenia dotyczyły następujących spraw: zintegrowanego podejścia do wszystkich czterech funduszy

strukturalnych, co powinno sprzyjać wzrostowi efektywności środków europejskich, programowania wydatków funduszy strukturalnych w wieloletnim horyzoncie czasowym, pierwszy dotyczył pięciu lat obejmujących okres 1989-1993, znaczącego wzrostu budżetu funduszy strukturalnych z 7,2 mld ecu w roku 1987 do 14,5 mld ecu w roku 1993, potwierdzenia wiodącej roli państw członkowskich beneficjentów funduszy strukturalnych, które stały się „gospodarzami” przeważającej części środków przeznaczanych na wspieranie rozwoju regionalnego, określenie typów obszarów i sektorów problemowych jakie mogły zyskać wsparcie z funduszy strukturalnych zwanych Celami. Najważniejszy ze względu na skalę środków i zasięg terytorialny był Cel 1 dotyczący obszarów o niskim poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznego, określenie podstawowych zasad uruchamiania funduszy strukturalnych. Były one następujące: koncentracji, dodatkowości, programowania oraz partnerstwa.

III. Założenia polityki strukturalnej Unii Europejskiej w latach 2000-2006

W latach 2000-2006 w Unii Europejskiej funkcjonują cztery fundusze strukturalne i fundusz spójności.

Zakres finansowania ze strony Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego dotyczy:

- środowiska produkcyjnego zwłaszcza w celu podniesienia konkurencyjności firm (przede wszystkim małych i średnich przedsiębiorstw poprzez rozwój ich potencjału produkcyjnego) oraz wzrost atrakcyjności regionów poprzez poprawę standardu infrastruktury,
- postępu w dziedzinie badań i technologii (promocja wdrożeń oraz wzmocnienie potencjału rozwojowego badań i technologii),
- rozwoju społeczeństwa informacyjnego,
- rozwoju turystyki i inwestycji w dziedzinie kultury, w tym ochrony dziedzictwa kulturowego i naturalnego,
- ochrony i poprawy stanu środowiska przyrodniczego,
- równouprawnienia kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia,
- transnarodowej, transgranicznej i międzyregionalnej współpracy mającej na celu trwały regionalny i lokalny rozwój.

Polityka rozwoju regionalnego, tak jak cała polityka Wspólnoty planowana jest w okresach wieloletnich, obecny dotyczy lat 2000-2006 (siedmiu lat). Przedmiotem koncentracji

zainteresowania i środków ze strony polityki regionalnej Unii Europejskiej są Cele. Lista Celów tej polityki została ograniczona do trzech, dwu zorientowanych regionalnie, trzeciego z nich horyzontalnie.

Podstawowy pozostaje w dalszym ciągu Cel 1, czyli oddziaływanie na obszary zacofane w rozwoju społeczno-ekonomicznym przy stosowaniu, jako podstawowego kryterium ich identyfikacji, poziomu produktu krajowego brutto (PKB) na mieszkańca mierzonego parytetem siły nabywczej poniżej 75% w stosunku do średniego poziomu Unii Europejskiej. Regiony tego celu powinny pozostać podstawowym obszarem koncentracji uwagi i środków polityki strukturalnej tej organizacji, skupiając około 70% całości nakładów przeznaczanych na interwencję w tej sferze. Wynika to z priorytetu dla działań służących umocnieniu spójności (kohezji) wewnętrznej w ramach całej Unii Europejskiej. Dodatkowo przewiduje się zastosowanie w ramach tego Celu specyficznych rozwiązań dla obszarów cechujących się wyjątkowo niską gęstością zaludnienia wynoszącą poniżej 8 osób na kilometr kwadratowy, co dotyczy dwu państw skandynawskich - Finlandii i Szwecji.

W odniesieniu do wszystkich regionów stojących przed wyzwaniami (potrzebami) głębokiej restrukturyzacji społeczno-ekonomicznej zaproponowano „nowy” Cel 2. Jego zakres dotyczy obszarów dotkniętych zmianami w sferze przemysłu, usług i rybołówstwa oraz obszarów wiejskich i wysoko zurbanizowanych dotkniętych regresem społeczno-ekonomicznym oraz przeżywających problemy związane z adaptacją do zmienionych warunków. W przypadku tego Celu powinna nastąpić koncentracja przestrzenna środków na obszarach znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji oraz ograniczenie zasięgu przestrzennego w porównaniu ze „starym” Celem 2. Dlatego udział ludności zamieszkałej na tych obszarach nie może przekroczyć 18% ludności Wspólnoty. Zakłada się, że na restrukturyzację regionalną tych obszarów przeznaczy się niecałe 12% całego budżetu polityki strukturalnej.

Komisja Europejska zaproponowała stworzenie nowego Celu 3, jedyne go zorientowanego horyzontalnie, służącego wspieraniu działań w regionach nie uwzględnionych w zakresie Celu 1 i 2, a dotyczących adaptacji i modernizacji ich systemów edukacyjnych, szkoleniowych oraz zatrudnienia. Oznacza to koncentrację uwagi i środków na problemach modernizacji rynków pracy. Podstawą działań ma być, tak jak na innych obszarach problemowych, wieloletni plan przedsięwzięć podejmowanych w regionie w sferze zatrudnienia.

Cel 3 ma promować działalność prowadzoną w czterech sferach dotyczących:

- wspierania pozytywnych dostosowań społeczno-ekonomicznych,
- tworzenia systemów szkolenia i edukacji obejmujących cały okres życia zawodowego,
- rozwijania aktywnych polityk na rynku pracy skierowanych przeciwko wysokiemu bezrobociu,
- ograniczania sytuacji wykluczenia z rynku pracy znaczących grup społeczeństwa oraz dyskryminacji różnych grup ludności.

Na realizację zadań Celu 3 przewidziano około 12% ogółu środków przeznaczanych na politykę strukturalną.

Pewna istotna zmiana została zaproponowana w odniesieniu do Inicjatyw Wspólnoty, których zamiast trzynastu jak w latach 1994-1999 pozostało tylko cztery. Dotyczą one:

- współpracy przygranicznej i międzyregionalnej służące wzmocnieniu harmonijnego i trwałego rozwoju całego obszaru Wspólnoty (INTERREG),
- rozwoju obszarów wiejskich (LEADER),
- współpracy międzynarodowej służącej promowaniu nowych form zwalczania wszelkich form dyskryminacji i nierówności na rynku pracy (EQUAL),
- gospodarcza i społeczna regeneracja miast i obszarów miejskich znajdujących się w kryzysie w celu promowania trwałego rozwoju obszarów miejskich (URBAN).

Środki przeznaczone na Inicjatywy Wspólnoty zostały ograniczone w porównaniu z latami 1994-1999 z 9% do 4% całego budżetu polityki strukturalnej. Najważniejszą ze względu na wielkość środków i znaczenie dla rozwoju regionalnego jest Inicjatywa INTERREG.

Regulacje prawne dotyczące Inicjatywy Wspólnoty INTERREG pozwalają na finansowanie ze środków europejskich następujących przedsięwzięć:

- studiów związanych z planami rozwoju traktującymi obszary przygraniczne jako jedną jednostkę geograficzną,
- wsparcia dla transgranicznej współpracy w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw,
- rozwoju turystyki, w tym na terenach wiejskich,
- lokalnych zintegrowanych systemów infrastrukturalnych,
- przedsięwzięć ochrony środowiska przyrodniczego,
- rozwoju społeczno-ekonomicznego terenów wiejskich,
- wzrostu produktywności rolnictwa i transgranicznego handlu produktami rolnymi,

- założenia i rozwoju organizacji handlowych, stowarzyszeń profesjonalnych oraz transgranicznych grup planistycznych,
- poprawy infrastruktury komunikacyjnej,
- współpracy na polu edukacji i kultury,
- wsparcia dla szkoleń zawodowych,
- współpracy w zakresie ochrony zdrowia,
- przedsięwzięć w zakresie energetyki, telekomunikacji i transportu uzupełniających transeuropejskie sieci infrastrukturalne,
- specjalnych przedsięwzięć osłabiających konsekwencje różnic językowych, w zakresie procedur administracyjnych oraz systemów prawnych,
- prac przygotowawczych dla uruchomienia transeuropejskich przedsięwzięć planistycznych.

Zakres finansowania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego obejmuje obszary: Celu 1 (także trzy pozostałe fundusze strukturalne), Celu 2 (także Europejski Fundusz Społeczny i Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnictwa (Seksja Orientacji), oraz dwu Inicjatyw Wspólnoty: INTERREG i URBAN.

Na Szczycie Unii Europejskiej jaki odbył się w Berlinie w dniach 24-25 marca 1999 roku przyjęto budżet tej organizacji w latach 2000-2006. Przewidziano dalsze ograniczenie udziału środków przeznaczanych na Wspólną Politykę Rolną (*Common Agriculture Policy*) oraz pewne zwiększenie udziału nakładów przeznaczanych na politykę strukturalną. W okresie tym planuje się wzrost budżetu Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności z 28,6 mld euro średniorocznie w latach 1994-1999 do 39,3 mld euro średniorocznie w latach w latach 2000-2006 (w cenach stałych z 1997 roku), co stanowi wzrost w ujęciu realnym o ponad 37%. Uwzględniając środki dla krajów kandydackich Europy Środkowej i Wschodniej oznacza to dalszy wzrost udziału nakładów na politykę rozwoju regionalnego, do około 0,46% produktu krajowego brutto całej Unii Europejskiej. Wydatki na rzecz polityki strukturalnej będą w związku z tymi zmianami stanowiły około 37% budżetu tej organizacji. Dodatkowo w ramach tytułu rolnictwo przewiduje się wydatkowanie 5% budżetu na wspieranie rozwoju terenów wiejskich. W sumie więc nakłady na wspieranie rozwoju regionalnego i terenów wiejskich będą stanowiły w latach 2000-2006 około 42% wydatków budżetowych Unii Europejskiej.

Inne istotne ustalenia proponowane w dokumencie „Agenda 2000. Unia Europejska rozszerzona i silniejsza”, które zostały zaakceptowane na Szczycie w Berlinie dotyczą:

- maksymalnej wielkości transferów środków europejskich na rzecz starych i nowych krajów członkowskich, które nie mogą przekraczać 4% produktu krajowego brutto w skali rocznej. Pułap ten w relacji do budżetu państw aktualnych i przyszłych beneficjentów wynosi nawet 15%, czyli są to potencjalnie olbrzymie strumienie środków;
- minimalnego poziomu montażu finansowego środków europejskich ze strony państw beneficjentów, który został utrzymany na poziomie 25%. Oznacza to, że każde 3 euro z Unii Europejskiej musi zostać uzupełnione 1 euro z strony kraju beneficjanta. Uwzględniając koszty związane z przygotowaniem projektów, obciążenie środków krajowych WATem podczas gdy środki europejskie są z tego zwolnione oraz konieczność wyprzedzającego finansowania które jest następnie refundowane przez Unię Europejską faktyczny poziom montażu jest znacznie wyższy. Jest to bardzo ostre obciążenie dla państw i regionów słabszych ekonomicznie,
- Wyboru obszarów problemowych Celu 1 na poziomie regionów typu NUTS II (*Nomenclature of Units for Territorial Statistics* - nomenklatura jednostek dla statystyki terytorialnej), natomiast obszarów problemowych Celu 2 i obszarów będących beneficjentami Inicjatywy Wspólnoty INTERREG na poziomie regionów typu NUTS III³.
- Zdecydowanego priorytetu ze względu na wielkość alokowanych środków europejskich dla obszarów Celu 1, które charakteryzują się niskim poziomem rozwoju społeczno-ekonomicznego. W sumie 69,7% ogółu środków jest przeznaczony dla obszarów Celu 1, znacznie mniej bo 11,5% dla obszarów Celu 2, natomiast budżet Inicjatyw Wspólnoty stanowi 5,3% ogółu środków funduszy strukturalnych.

W latach 2000-2006 polityka regionalna Unii Europejskiej ma się kierować następującymi zasadami

- koncentracji - środki są przeznaczone przede wszystkim dla obszarów znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji (Cel 1, a w drugiej kolejności Cel 2),

---

³ W Unii Europejskiej klasyfikacja ta jest podstawą identyfikacji obszarów problemowych oraz przygotowywania podstawowych dokumentów programowych. Istnieje pięć poziomów klasyfikacji, istotne dla polityki regionalnej są dwa poziomy: NUTS II na którym istnieje 206 regionów oraz NUTS III na którym istnieje 1031 regionów. W krajach kandydackich są to regiony typu NUTS. W Polsce zidentyfikowano 16 regionów typu NUTS II oraz 44 regiony typu NUTS III. Obecnie Unia Europejska zaproponowała, aby minimalną i maksymalną liczbę ludności mieszkającej w przeciętnym regionie typu NUTS wyznaczały regulacje europejskie. Gdyby przyjęto regulacje w proponowanym obecnie kształcie, to Polska powinna zwiększyć liczbę regionów typu NUTS III do przynajmniej 49 jednostek. Wielkość jednostek terytorialnych typu NUTS II odpowiada tym regulacjom Unii Europejskiej.

- partnerstwa - współpraca układu europejskiego, krajowego, regionalnego i lokalnego (wertykalne) oraz z partnerami gospodarczymi i społecznymi (horyzontalne),
- programowania - proces organizowania, podejmowania decyzji i finansowania odbywa się w kilku szczegółowo określonych etapach,
- koordynacji - pomiędzy poszczególnymi funduszami poprzez: dokumenty programowe, monitorowanie i ocenę pomocy, indykatywne wytyczne Komisji Europejskiej w sprawie polityk Wspólnoty,
- dodatkowości - środki europejskie muszą uzupełniać finansowanie krajowe, a nie mogą go zastępować,
- zgodności - operacje finansowane z funduszy europejskich muszą być zgodne z innymi

IV. Prognoza transferów finansowych na rzecz krajów kandydackich i Polski w latach 2000-2006

Zgodnie z ustaleniami Szczytu Unii Europejskiej w Berlinie z marca 1999 roku środki dla nowych państw członkowskich (fundusze strukturalne i Fundusz Spójności) były planowane dla nowych państw członkowskich w latach 2002-2006. W rozszerzeniu miały uczestniczyć kraje grupy luksemburskiej: Cypr, Czechy, Estonia, Polska, Słowenia oraz Węgry. Skala przewidywanych środków dla tych sześciu krajów miała wynosić: w latach 2002-2006 około 39,5 mld euro, z czego 3750 mln euro w roku 2002, 5830 mln euro w roku 2003, 7920 mln euro w roku 2004, 10000 mln euro w roku 2005 oraz 12080 mln euro w roku 2006.

30 stycznia 2002 roku Komisja Europejska przedstawiła propozycję skorygowania tych założeń.⁴ Nastąpiło znaczące ograniczenie kwot przewidywanych w trakcie Szczytu w Berlinie. Wynika to z: obciążenia (zaoszczędzenia) wydatków planowanych pierwotnie w latach 2002-2003, uwzględnienia płatności bezpośrednich w rolnictwie przesuniętych ze środków pierwotnie przewidywanych na fundusze strukturalne i Fundusz Spójności oraz przewidywane zwiększenie liczby państw biorących udział w pierwszym rozszerzeniu z sześciu do dziesięciu (obok wcześniej wymienionych są to dodatkowo: Litwa, Łotwa, Malta i Słowacja). W sumie alokacja funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności przewidywana dla dziesięciu nowych państw członkowskich ma wynieść 25567 mln euro w latach 2004-2006 - 7067 mln euro w roku 2004, 8150 mln euro w roku 2005 oraz 10350 mln euro w roku 2006 (patrz Tablica 1).

Ponieważ ludność Polski wynosi 38,6 mln mieszkańców, a ludność pozostałych dziewięciu państw kandydackich około 36 mln mieszkańców, dlatego najczęściej przyjmuje się upraszczające założenie, że połowa alokacji funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności znajdzie się w naszym kraju. Oznacza to, że w latach 2004-2006 transfery z Unii Europejskiej na rzecz Polski z tytułu funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności będą zbliżone do 12,8 mld euro, a roczne alokacje będą wynosiły: w roku 2004 około 3533 mln euro, w roku 2005 około 4075 mln euro i w roku 2006 około 5175 mln euro (patrz Tablica 2).

Unia Europejska zaproponowała, aby 33% alokacji przewidzianej dla nowych państw członkowskich stanowił Fundusz Spójności. Oznacza to, że fundusze strukturalne w Polsce w latach 2004-2006 będą zbliżone do około 8,6 mld euro. Przewiduje się, że poziom alokacji Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w Polsce wyniesie około 5,1 mld euro. Środki te będą służyły realizacji Podstaw Wsparcia Wspólnoty - około 4,7 mld euro czyli około 57% alokacji czterech funduszy strukturalnych oraz realizacji Inicjatywy Wspólnoty INTERREG - około 0,4 mld euro.

Fundusze strukturalne będą w Polsce uruchamiane w ramach sektorowych programów operacyjnych i jednego regionalnego programu operacyjnego. Przewidywane alokacje dla poszczególnych programów operacyjnych są następujące:

- sektor produkcyjny - około 13,5% całości środków czyli 1,7 mld euro,
- rozwój zasobów ludzkich i edukacja - około 13,5% całości środków czyli 1,7 mld euro,
- restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich - około 9,5% całości środków czyli 1,2 mld euro,
- rybołówstwo i przetwórstwo ryb - niespełna 1% całości środków czyli 0,1 mld euro,
- rozwój infrastruktury transportowej - około 4% całości środków czyli 0,5 mld euro,
- ochrona środowiska przyrodniczego - około 4% całości środków czyli 0,5 mld euro,
- krajowy program rozwoju regionalnego - około 19,5% całości środków czyli 2,5 mld euro,
- program pomocy technicznej - około 0,5% całości środków czyli 0,04 mld euro,
- program Inicjatywy Wspólnoty INTERREG - około 3% całości środków czyli 0,4 mld euro.

---

⁴ Communication from the Commission. Information Note. Common Financial Framework 2004-2006 for the

Komisja Europejska jest zainteresowana sprawnym uruchomieniem w Polsce poszczególnych programów operacyjnych. Dlatego wywierała presję aby w Polsce w latach 2004-2006 uruchamiać jeden krajowy program operacyjny zamiast szesnastu programów wojewódzkich. Wywiera także presję, aby poszczególne programy operacyjne były zasadniczo jednofunduszowe, co uprości ich uruchamianie. W polu finansowania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego znajdują się następujące programy operacyjne: sektora produkcyjnego, rozwoju infrastruktury transportowej, ochrony środowiska przyrodniczego, krajowy program rozwoju regionalnego oraz program Inicjatywy Wspólnoty INTERREG.

Istotne znaczenie dla przygotowania w Polsce niezbędnych umiejętności w zakresie funduszy strukturalnych mają fundusze przedakcesyjne. W przypadku Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego służą temu dwa komponenty Phare dotyczące Spójności Społeczno-Gospodarczej oraz Współpracy Transgranicznej. Program Phare Spójność Społeczno-Gospodarcza został uruchomiony w roku 2000 w pięciu województwach: Lubelskim, Podkarpackim, Podlaskim, Śląskim oraz Warmińsko-Mazurskim. W roku 2001 do grupy beneficjentów dołączyły trzy kolejne regiony: Kujawsko-Pomorski, Łódzki, Świętokrzyski.

Program Phare-Crossborder w latach 2000-2001 funkcjonował przede wszystkim na granicy polsko-niemieckiej, bowiem alokacje na inne granice miały śladowy poziom. Zintegrowane programowanie obydwu komponentów na lata 2002-2003 oznacza, że wszystkie województwa Polski będą objęte działaniami przygotowawczymi do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Problemem jest skromna w sumie alokacja na lata 2002-2003 wynosząca 478 mln euro w ramach tych dwu komponentów oraz minimalna wielkość projektu w ramach programu Spójności Społeczno-Gospodarczej wynosząca 2 mln euro środków europejskich, co bardzo limituje ilość uruchamianych projektów. Równocześnie Komisja Europejska jest bardzo niechętna wobec uruchamiania w ramach programów regionalnych kategorii małych grantów co znacznie ogranicza efekty edukacyjne tego komponentu.

V. Zakres terytorialny Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w Polsce

Ponieważ produkt krajowy brutto jest podstawową kategorią ekonomiczną polityki regionalnej Unii Europejskiej analiza wymaga kształtowanie się jego wielkości i struktury w ostatnich latach. Zmiany ustrojowe zachodzące w Polsce po roku 1989-tym spowodowały istotne przewartościowania układu regionalnego Polski⁵. Niektóre obszary, które były bardzo silne w warunkach gospodarki centralnie planowanej okazały się zupełnie nieprzygotowane na wyzwania gospodarki rynkowej. Straciły przede wszystkim obszary skupiające przemysł wydobywczy, hutniczy i zbrojeniowy oraz uspołecznione rolnictwo, natomiast zyskały obszary koncentracji usług którymi są największe aglomeracje miejskie. W ujęciu geograficznym zyskały obszary Polski Zachodniej, straciły obszary tzw. Ściany Wschodniej, które są położone peryferyjnie względem głównych powiązań gospodarczych państwa. Ograniczeniu uległ zakres tradycyjnej polityki wyrównawczej państwa, co nie sprzyjało regionom biednym, które są tradycyjnymi beneficjentami tych działań.

Badania naukowe w których oceniano sytuację w Polsce w zakresie zróżnicowań regionalnych w latach dziewięćdziesiątych jak dotąd nie dawały jednoznacznych rezultatów. Posługując się często tymi samymi danymi statystycznymi formułowano poglądy zarówno o wzroście, jak też zmniejszaniu się zróżnicowań regionalnych w Polsce⁶. Przyczyną tego był brak wiarygodnej statystyki dotyczącej najważniejszej kategorii ekonomicznej - produktu krajowego brutto (PKB) w układzie regionalnym⁷. Kolejną przyczyną problemów statystyki terytorialnej była zmiana podziału administracyjnego kraju wprowadzona od stycznia 1999 roku, która spowodowała brak ciągłości szeregów danych dotyczących wielu kluczowych kategorii statystycznych.

Sytuacja zmieniła się zasadniczo w momencie przyjęcia przez Polskę regionalizacji kraju na jednostki typu NUTS (do czasu przyjęcia Polski do Unii Europejskiej są to jednostki

---

⁵ Patrz: Dziemianowicz W., Szlachta J., 2001, Bieda i bogactwo w Polsce w układzie terytorialnym, Fundacja Edukacji Ekonomicznej, Warszawa.

⁶ Szczegółowo zostało to przedstawione przez W. Dziemianowicza w: „Dynamika międzyregionalnych zróżnicowań społeczno-gospodarczych w Polsce w latach 1990-1998, 1999, w: J. Szlachta, A. Pyszkowski „Rozwój regionalny jako element strategii społeczno-gospodarczej Polski w latach 2000-2006”, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk-Warszawa.

⁷ Dotyczy to pierwszych prac prowadzonych w Polsce pod kierunkiem profesora L. Zienkowskiego, od których GUS dystansował się. Przeprowadzone na tej podstawie analizy dotyczące początku lat 90. sugerowały nawet zmniejszanie się rozpiętości regionalnych w Polsce. Patrz: Berger K., Zienkowski L., 1994, Produkt krajowy brutto i dochody ludności. Część II. Regionalne zróżnicowanie rozwoju gospodarczego i poziomu życia ludności, Zakład Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN, Warszawa.

zwane NTS)⁸. W polityce regionalnej Unii Europejskiej podstawowe znaczenie mają jednostki typu NUTS II oraz NUTS III, bowiem obszary problemowe celów polityki strukturalnej Unii Europejskiej są identyfikowane w tym układzie terytorialnym, a dokumenty programowe europejskiej polityki regionalnej są także budowane w układzie tych jednostek terytorialnych.

Ich sytuacja jest analizowana w kolejnych raportach kohezyjnych Komisji Europejskiej. Dwa ostatnie raporty pochodzące z roku 1999 oraz z roku 2001 uwzględniają w identycznym formacie dane dla piętnastu państw członkowskich Unii Europejskiej oraz dla dwunastu krajów kandydackich⁹. Wymienione raporty dokumentują olbrzymie rozpiętości w poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznego pomiędzy krajami członkowskimi a kandydackimi. Dotyczy to przede wszystkim produktu krajowego brutto na mieszkańca. Wielkość ta w roku 1998, nawet po przeliczeniu parytetem siły nabywczej, co poprawia sytuację państw i regionów najbiedniejszych, wynosiła przeciętnie w grupie dwunastu krajach kandydackich około 40% średniego poziomu rejestrowanego w Unii Europejskiej.

Na tym tle Polska, w której produkt krajowy brutto na mieszkańca przeliczony parytetem siły nabywczej wynosił w roku 1998 36,1% średniej Unii Europejskiej, znajdowała się na pozycji przeciętnej wśród państw kandydackich. Polska ustępowała: Cypru - 79,3%, Słowenii - 68,8%, Czechom - 60,3%, Węgrom - 49,0%, Słowacji - 48,6%, Estonii - 37,2%, wyprzedzała natomiast: Litwę - 31,0%, Rumunię - 28,2%, Łotwę - 27,7% oraz Bułgarię - 22,3%. Niezależnie od krytycznych ocen osiągniętego przez nasz kraj poziomu dobrobytu oznacza to wielki postęp w ostatnich kilku latach, gdyż jeszcze w roku 1995 poziom ten wynosił 31% średniej Unii Europejskiej.

---

⁸ NUTS jest to skrót od terminu angielskiego - Nomenclature of Units for Territorial Statistics - nomenklatura jednostek statystyki terytorialnej. W Unii Europejskiej istnieje pięć poziomów tej klasyfikacji, oznaczanych NUTS I, NUTS II, NUTS III, NUTS IV oraz NUTS V. Regionalizacja w tym układzie obejmuje wszystkie piętnaście państw członkowskich oraz dwanaście państw kandydackich. Obecnie w Komisji Europejskiej rozważane jest przyjęcie formalnej regulacji prawnej określającej przeciętną liczbę ludności zamieszkałą w każdym kraju członkowskim w regionie typu NUTS II oraz NUTS III. Gdyby taka regulacja została przyjęta to liczba regionów typu NUTS III w Polsce powinna wzrosnąć do przynajmniej 49 jednostek terytorialnych.

⁹ Patrz: Sixth Periodic Report on Social and Economic Situation and Development of the Regions of the European Union, 1999, European Commission, Bruksela-Luksemburg oraz Unity, solidarity, diversity for Europe, its people and its territory. Second report on Economic and Social Cohesion, 2001, European Commission, Bruksela-Luksemburg.

Poziomy PKB na mieszkańca w układzie regionalnym dla obszarów typu NUTS II są znacznie silniej zróżnicowane w Europie Środkowej niż w układzie państw kandydackich, bowiem w roku 1998 wyniosły one od 114,7% wspólnotowego PKB na mieszkańca w Pradze (najbogatszy region) do 21,6% wspólnotowego PKB na mieszkańca w Północno-Wschodniej Rumunii (najbiedniejszy region).

Polska przyjęła regionalizację na 16 jednostek terytorialnych typu NUTS II. Oznacza to, że wszystkie województwa są aktywnymi podmiotami europejskiej polityki regionalnej. Główny Urząd Statystyczny we współpracy z EUROSTAT-em zbudował wiarygodny system statystyki produktu krajowego brutto w układzie terytorialnym. Jak dotąd dane dla 16 regionów typu NUTS II zostały zestawione dla lat 1998 i 1999 oraz przeliczono dane dla lat 1995-1997 na nowy układ administracyjny¹⁰.

Najważniejsze wnioski wynikające z analizy tych danych są następujące:

- A. Najwyższa dynamika wzrostu PKB w latach 1995-1999 (w cenach bieżących) cechowała województwo Mazowieckie (239%), Wielkopolskie (213,1%), Małopolskie (201,4%) oraz Pomorskie (201,2%). W tym czasie dynamika PKB na mieszkańca Polski wynosiła 199,3%, tak więc tylko w tych czterech województwach związanych z największymi ośrodkami miejskimi zarejestrowano dynamikę wyższą niż przeciętnie w kraju. Podobne wnioski można sformułować na podstawie analizy dynamiki PKB na mieszkańca w latach 1998-1999, chociaż do listy silnych województw dołączyły inne regiony związane z dużymi miastami. Największa dynamika cechowała województwa: Łódzkie (114,3%), Pomorskie (114,1%), Dolnośląskie (113,9%), Zachodniopomorskie (113,9%) oraz Mazowieckie (113,6%). Gdyby oceniać polepszenie pozycji w latach 1998-1999 to największe dokonało się w województwach: Mazowieckim (o 3,2 punkta procentowego), Pomorskim (o 2,6 punkta procentowego), Dolnośląskim (o 2,5 punkta procentowego) Łódzkim (o 2,5 punkta procentowego oraz Zachodniopomorskim (o 2,4 punkta procentowego). Bardzo szybki postęp Mazowsza wynika z dynamiki Warszawy. Charakterystyczna jest znacząca poprawa sytuacji w ostatnim roku województw Dolnośląskiego i Łódzkiego, a wolniejsza liderów poprzednich lat - Wielkopolski i Małopolski.

---

¹⁰ Patrz: Produkt krajowy brutto według województw w 1998 roku, 2000, Główny Urząd Statystyczny i Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice-Warszawa;
Produkt krajowy brutto według województw w latach 1995-1998, 2000, Główny Urząd Statystyczny i Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice-Warszawa;

B. Najniższa dynamika wzrostu PKB na mieszkańca w latach 1995-1999 (w cenach bieżących) miała miejsce w województwach: Opolskim (169,1%), Kujawsko-Pomorskim (177,6%), Śląskim (178,8%) oraz Lubelskim (180,6%). Zmiany PKB na mieszkańca w latach 1998-1999 (w cenach bieżących) cechowała najniższa dynamika w województwach: Opolskim (105,4%), Podlaskim (106,0%), Lubelskim (107,0%), Kujawsko-Pomorskim (107,0%) oraz Podkarpackim (107,5%). Największe pogorszenie pozycji w latach 1998-1999 nastąpiło w województwach: Opolskim (o 4,6 punkta procentowego), Kujawsko-Pomorskim (o 3,5 punkta procentowego), Podlaskim (o 3,5 punkta procentowego), Lubelskim (o 2,7 punkta procentowego) oraz Podkarpackim (o 2,5 punkta procentowego). Dane te potwierdzają szczególnie trudną sytuację trzech województw ściany wschodniej oraz Opolskiego i Kujawsko-Pomorskiego. Innym zagadnieniem wymagającym uwagi są problemy rozwojowe Śląska wynikające z restrukturyzacji regionalnej gospodarki.

C. Zdecydowanie najwyższy poziom PKB na mieszkańca w roku 1999 ma miejsce w województwie Mazowieckim (149,3% średniej krajowej). Pięć innych województw nieznacznie przekracza średnią krajową, a są to: Śląskie (110,4%), Wielkopolskie (105,2%), Dolnośląskie (102,3%), Pomorskie (101,3%) oraz Zachodniopomorskie (100,1%). Są to województwa związane z największymi miastami w Polsce.

D. Najniższy poziom PKB na mieszkańca w roku 1999 zarejestrowano w województwach Lubelskim (69,8% średniej krajowej), Podlaskim (72,8%), Podkarpackim (73,4%), Warmińsko-Mazurskim (77,6%) oraz Świętokrzyskim (78,1%). Charakterystycznym zjawiskiem jest podział województw ściany wschodniej na dwie grupy: - Świętokrzyskie i Warmińsko-Mazurskie o wysokiej dynamice procesów rozwojowych oraz trzy pozostałe o najniższym poziomie i zdecydowanie niższej dynamice procesów rozwojowych.

E. W wyniku takich różnokierunkowych procesów obserwujemy znaczący wzrost zróżnicowań regionalnych w Polsce w latach 1995-1999, a szczególnie w latach 1998-1999. Poziomy skrajnie reprezentuje Mazowsze (odpowiednio 146,1% w roku 1998 i 149,3% w roku

1999 średniej krajowej) oraz Lubelszczyzna (odpowiednio 72,5% w roku 1998 i 69,8% w roku 1999 średniej krajowej).

F. Po przyjęciu Polski do Unii Europejskiej kraj nasz może stać się w całości beneficjentem środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności Unii Europejskiej, a transfery mogą sięgnąć nawet poziomu 4% PKB. Początkowo cała Polska będzie z nich korzystała jako obszar Celu 1. Środki te powinny służyć zwiększeniu poziomu spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej w układzie Polska - Unia Europejska (czyli zmniejszanie dystansu rozwojowego wobec innych państw Unii Europejskiej) oraz w układzie regionalnym (czyli zmniejszanie rozpiętości pomiędzy regionami bogatszymi i biedniejszymi w Polsce). W aktualnej sytuacji bezdyskusyjny priorytet ma pierwszy kierunek. Jednak bez podjęcia niezbędnych działań w regionach biedniejszych i peryferyjnych mogą one okazać się zupełnie nieprzygotowane do absorpcji znaczących środków europejskich, co będzie prowadziło do szybkiego wzrostu skali zróżnicowań regionalnych w Polsce w nadchodzących latach.

G. Poziom PKB na mieszkańca na Mazowszu wynosił w roku 1999 około 55% średniej Unii Europejskiej. Oznacza to, że przynajmniej do końca kolejnego okresu programowania obejmującego lata 2007-2013 Mazowsze będzie korzystało z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego jako obszar Celu 1 (nawet po obniżeniu średniej do poziomu 92-93% po przyjęciu dziesięciu państw kandydackich). Poziom PKB na mieszkańca Lubelszczyzny wynosił w roku 1999 około 26% średniej Unii Europejskiej, co oznacza, że województwo to, podobnie jak inne regiony Polski Wschodniej będzie przez bardzo wiele lat beneficjentem Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

VI. Przewidywane kierunki wykorzystania środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w Polsce

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej umożliwi Polsce, oczywiście pod warunkiem przeprowadzenia niezbędnych działań dostosowawczych, pełne korzystanie z dobrodziejstw polityki rozwoju regionalnego Unii Europejskiej. Potencjalne korzyści i niekorzyści można rozpatrywać na różnych płaszczyznach. Właściwe wydaje się wskazanie na podstawowe kierunki wsparcia modernizacji gospodarki Polski ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz korzyści jakie mogą odnieść podmioty gospodarcze i samorządy terytorialne. Dla przyspieszenia modernizacji kraju za pomocą tego funduszu największe znaczenie mogą mieć następujące działania:

- Wsparcie realizacji sieci infrastrukturalnych.

Cztery najważniejsze osie będą finansowane ze środków Funduszu Spójności. Dotyczy to dwu głównych osi komunikacyjnych Polski w układzie wschód-zachód, które przechodzą przez: Frankfurt nad Odrą-Poznań-Warszawę-Terespol oraz Zgorzelec-Wrocław-Katowice-Kraków-Przemyśl, a także dwu osi przebiegających przez Polskę w układzie północ-południe, co dotyczy Via Baltica łączącej kraje bałtyckie z Europą Zachodnią przez Polskę jak też powiązanie Gdańsk-Łódź-Katowice-granica z Czechami i Słowacją z kilkoma odgałęzieniami. Oznacza to, że Unia Europejska będzie współfinansowała modernizację powiązań drogowych i kolejowych w Polsce. W zakresie dróg dotyczy to przede wszystkim odcinków miejskich autostrad i dróg szybkiego ruchu. Po wejściu Polski do Unii Europejskiej będzie prawdopodobnie możliwe dopisanie nowych powiązań do tej listy. Dotyczy to m.in. układów komunikacyjnych: Via Hanseatica (Szczecin-Gdańsk-Braniewo i dalej do Kaliningradu) oraz Szczecin-Wrocław-granica z Czechami.

Należy zwrócić uwagę na fakt, że w Europie szczególnym zainteresowaniem Komisji Europejskiej cieszą się przede wszystkim przebiegające przez Polskę osie komunikacyjne w układzie wschód-zachód. Równocześnie istotne dla rozwoju regionalnego jest to, że w pierwszej kolejności będą realizowane zachodnie odcinki tych sieci. Dlatego w najbliższych latach w największym stopniu będzie się poprawiała pozycja konkurencyjna miast i regionów położonych w zachodniej części kraju.

- Wsparcie przedsięwzięć dotyczących ochrony środowiska przyrodniczego.

Kilka dekad gospodarki centralnie planowanej przyczyniło się do olbrzymiej dewastacji środowiska przyrodniczego w naszym kraju, co dotyczyło w szczególnym stopniu tzw. obszarów ekologicznego zagrożenia. Problem ten dotyczy przede wszystkim obszarów koncentracji przemysłu wydobywczego. W związku z transformacją ustroju gospodarczego następuje systematyczna poprawa stanu czystości wód, powietrza atmosferycznego oraz powierzchni ziemi. Zobowiązania Polski w skali całego kontynentu oraz procesy integracji europejskiej oznaczają konieczność konsekwentnego oddziaływania na rzecz redukcji poziomu zanieczyszczeń środowiska przyrodniczego oraz stopniowej likwidacji zanieczyszczeń nagromadzonych w latach gospodarki centralnie planowanej.

Działania w tym zakresie są wyjątkowo kosztowne. Potrzeby inwestycyjne dziesięciu krajów kandydackich Europy Środkowej umożliwiające im stopniowe dostosowanie stanu środowiska przyrodniczego do standardów Unii Europejskiej ocenia się na 100 mld euro. Te szacunki nie uwzględniają kosztów działań zorientowanych na środowisko przyrodnicze które są warunkiem rozwoju społeczno-ekonomicznego, a które nie są przedmiotem legislacji Wspólnoty. Unia Europejska przywiązuje szczególne znaczenie do poprawy stanu czystości wód. Wyjątkowo trudna i wymagająca wielu lat konsekwentnej polityki i realizacji wynikających z niej działań jest sytuacja na obszarze Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego. Efektem zbliżenia standardów ekologicznych w Polsce do poziomu Unii Europejskiej powinno być m.in. przyspieszenie rozwoju regionalnego obszarów „czystych” ze względu na standardy ekologiczne. Unia Europejska będzie finansowała duże przedsięwzięcia środowiskowe z Funduszu Spójności, pozostałe z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

- Wsparcie rozwoju lokalnej infrastruktury technicznej.

Komentarza wymaga także problem znaczenia rozwoju lokalnej infrastruktury technicznej, co powinno prowadzić do wzrostu walorów lokalizacyjnych wielu miast i gmin Polski. Oznacza to, że jednostki osadnicze podejmujące takie przedsięwzięcia inwestycyjne ze środków przeznaczonych na politykę strukturalną poprawią swoją pozycję konkurencyjną stając się dzięki temu bardziej atrakcyjnymi miejscami dla lokalizacji przedsięwzięć kapitału zagranicznego. Działania te przyczyniają się także do poprawy sytuacji rodzimych podmiotów gospodarczych zlokalizowanych w danym ośrodku oraz pozwalają na poprawę warunków życia w danym ośrodku.

- Wsparcie rozwoju środowiska biznesowego.

Istotny wpływ na konkurencyjność regionów ma istnienie bogatego środowiska biznesowego. Są to między innymi inkubatory i strefy przedsiębiorczości, instytucje doradztwa dla podmiotów gospodarczych, agencje i fundacje rozwoju regionalnego, fundusze gwarancji kredytowych i pożyczkowe. Instytucje te umożliwiają efektywne funkcjonowanie podmiotów gospodarczych. Szczególne znaczenie ma to w regionach słabych, gdzie deficyt tego typu instytucji jest często barierą rozwoju społeczno-ekonomicznego.

- Wsparcie zmian struktury wielkościowej podmiotów gospodarczych poprzez rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Dziedzictwem gospodarki centralnie planowanej były patologiczne zniekształcenia struktur produkcyjnych, w tym także własnościowych i wielkościowych. Charakterystyczny dla gospodarki centralnie planowanej był niedorozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Transformacja ustroju gospodarczego i przedsiębiorczość społeczeństwa polskiego prowadziły do bardzo szybkiej ekspansji tego sektora gospodarki w ostatnich kilku latach. Silny sektor małych i średnich przedsiębiorstw generuje korzystne skutki społeczne, polityczne, ekonomiczne i cywilizacyjne, a równocześnie umożliwia efektywne funkcjonowanie większych podmiotów gospodarczych. W niektórych przypadkach prowadzi to do powstania bardzo efektywnych terytorialnych związków produkcyjnych (*clusters*), które są wyjątkowo korzystne dla stymulowania procesów rozwoju regionalnego. Unia Europejska uruchamia w ramach polityki rozwoju regionalnego znaczące środki na rzecz rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

- Wsparcie procesów restrukturyzacji regionalnej na obszarach problemowych.

Polityka regionalna Unii Europejskiej zorientowana jest na tego typu obszary m.in.: o niskim poziomie rozwoju, starych regionów przemysłowych, dominacji gospodarki żywnościowej, koncentracji wysokiego strukturalnego bezrobocia, peryferyjnego oraz niekorzystnego położenia geograficznego. Transformacja ustroju gospodarczego Polski doprowadziła do pojawienia się rozległych przestrzennie obszarów problemowych. Na ogół na obszarach tych występuje nałożenie się różnorodnych negatywnych procesów społeczno-ekonomicznych takich jak: wysokiego bezrobocia i niekorzystnych zmian na rynku pracy, powolnego tempa rozwoju sektora prywatnego, niskiego poziomu bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz niedorozwoju środowiska biznesowego. W sytuacji występowania niekorzystnych uwarunkowań społeczno-ekonomicznych oraz trudności pobudzenia rozwoju regionalnego bogate doświadczenia Unii Europejskiej mogą okazać się wyjątkowo przydatne.

- Wsparcie rozwoju obszarów przygranicznych.

Unia Europejska przywiązuje wielką wagę do pobudzania współpracy transgranicznej i do przełamywania syndromu peryferyjnego położenia takich obszarów. Służy temu przede wszystkim Inicjatywa Wspólnoty INTERREG. Środki tego programu mogą być wydatkowane m.in. na: studia związane z planami rozwojowymi traktującymi obszary

przygraniczne jako jedną jednostkę geograficzną, wsparcie dla transgranicznej współpracy w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw, rozwój turystyki, w tym na terenach wiejskich, lokalne zintegrowane systemy infrastrukturalne, przedsięwzięcia ochrony środowiska przyrodniczego, rozwój społeczno-ekonomiczny terenów wiejskich, wzrost produktywności rolnictwa i transgranicznego handlu produktami rolnymi, założenie i rozwój organizacji handlowych, stowarzyszeń profesjonalnych oraz transgranicznych grup planistycznych, poprawę infrastruktury komunikacyjnej, współpracę na polu edukacji i kultury, wsparcie dla szkoleń zawodowych, współpracę w zakresie ochrony zdrowia, przedsięwzięcia w zakresie energetyki, telekomunikacji i transportu uzupełniające transeuropejskie sieci infrastrukturalne, przedsięwzięcia osłabiające konsekwencje różnic językowych w zakresie procedur administracyjnych oraz systemów prawnych, prace przygotowawcze dla uruchomienia transgranicznych przedsięwzięć planistycznych.

Wsparcie dotyczy regionów typu NUTS III położonych wzdłuż granic. Sytuacja będzie zasadniczo korzystniejsza na obszarach położonych wzdłuż wewnętrznych granic UE czyli z Niemcami, Czechami, a prawdopodobnie także ze Słowacją i Litwą, gdzie partnerzy po drugiej stronie granicy będą dysponowali także środkami europejskimi. Wzdłuż zewnętrznych granic UE, czyli na granicach z Rosją, Białorusią i Ukrainą środki te będą sprzyjały pogłębieniu asymetrii rozwojowych.

VII. Zagrożenia sprawnej absorpcji środków europejskich

Istnieje niebezpieczeństwo zderzenia olbrzymich środków europejskich z niedostatecznym potencjałem absorpcyjnym w Polsce. Pozyskanie i efektywne wykorzystanie znaczących środków europejskich wymaga sprawnego programowania, finansowania i monitorowania. Obecnie występuje deficyt umiejętności w każdej z tych trzech sfer. Podstawowym partnerem Komisji Europejskiej w Polsce będzie administracja publiczna (rządowa i samorządowa) słabo opłacana, niedostatecznie wyposażona i zbyt słabo wyedukowana. W sytuacji braku koncentracji niezbędnego potencjału ludzkiego w priorytetowych sferach mogą wystąpić problemy sprawnej obsługi funduszy europejskich. Konsekwencją może być to, że pozyskamy z Unii Europejskiej znacznie mniej środków niż przysługujące nam limity oraz to, że transfery te nie pozwolą na znaczącą modernizację kraju wskutek istnienia różnorodnych deficytów.

Do najważniejszych problemów można zaliczyć:

1. Niemożność zbudowania nowoczesnego modelu polityki interregionalnej w Polsce.

We wszystkich krajach OECD polityka rozwoju regionalnego prowadzona jest na dwu poziomach: centralnym i regionalnym. Interdyscyplinarny charakter tej polityki wymaga sprawnych mechanizmów koordynacji międzyresortowej. W krajach Unii Europejskiej polityka ta jest koordynowana na poziomie centralnym bądź przez ministerstwo finansów, bądź ministerstwo gospodarki (przemysłu), bądź specjalny urząd powołany do tych spraw. Zagrożeniem jest brak niezbędnej koordynacji lub (i) brak przejrzystej struktury dotyczącej odpowiedzialności za poszczególne fundusze (instrumenty). Jest to poważny problem w sytuacji koalicyjnego charakteru rządów. Powoduje to nakładanie się obszarów kompetencji i działań poszczególnych ministerstw oraz upolitycznienie dokonywanych wyborów. Może to generować pojawianie się różnych nieregularności i nieprawidłowości w uruchamianiu środków europejskich.

2. Niewykorzystanie możliwości jakie wynikają z reformy ustrojowej państwa.

Dzięki niej stało się możliwe kreowanie dużych województw odpowiadających regionom typu NUTS II w Unii Europejskiej, powstanie wybieralnych ciał przedstawicielskich oraz wprowadzenie nowej kategorii finansów publicznych - budżetów wojewódzkich. Obecnie największym zagrożeniem jest niedostateczny poziom decentralizacji systemu finansów publicznych, czego wyrazem jest przede wszystkim wielkość budżetów województw. Należy równocześnie pamiętać, że Unia Europejska jest organizacją bardzo scentralizowaną. Dlatego pomimo deklaracji dotyczących subsydiarności dla urzędników Komisji Europejskiej dużo wygodniejsze może być porozumiewanie się z jednym partnerem zamiast z siedemnastoma. Europa Środkowa jest postrzegana powszechnie jako obszar małych państw i dlatego mogą zaistnieć problemy konstruowania specjalnego modelu polityki rozwoju regionalnego dla Polski. Także po stronie polskiej można spodziewać się prób wykorzystania środków europejskich do recentralizacji polityki rozwoju regionalnego. Papierkiem lakmusowym była dyskusja, a raczej jej brak, na temat regionalizacji na obszary typu NUTS w Polsce i poważnie traktowane propozycje zlokalizowania poziomu NUTS II, kluczowego dla programowania rozwoju regionalnego, na poziomie makroregionów skupiających po kilka województw.

Programy przedakcesyjne, poza regionalną częścią Phare 2, są uruchamiane w sposób scentralizowany. Trudnym problemem jest ukształtowanie prawidłowych relacji pomiędzy administracją rządową i samorządową w województwie. Polityka rozwoju regionalnego

znajduje się w gestii samorządu województwa. Występuje jednak silny nacisk ze strony administracji rządowej w województwach na zawłaszczanie obszaru kompetencji samorządu województwa. Sprawna absorpcja środków europejskich wymaga uruchomienia programowania, finansowania i monitorowania rozwoju regionalnego. Rozdzielenie tych funkcji pomiędzy administrację samorządową i rządową jest logicznym elementem modelu polityki rozwoju regionalnego. Dalsza decentralizacja systemu finansów publicznych powinna umożliwić samorządowi województwa stać się podstawowym „aktorem” procesów rozwoju regionalnego. Problemy z ukonstytuowaniem regionalnego komponentu programów europejskich będą miały bezpośredni wpływ na sprawność uruchamiania środków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

3. Nieadekwatność celów i instrumentów polityki rozwoju regionalnego Unii Europejskiej do sytuacji Polski.

Zagrożeniem jest to, że będą podejmowane problemy regionalne widziane z perspektywy Komisji Europejskiej, a nie rzeczywiste problemy rozwoju regionalnego Polski, dla których brakuje prostych recept i instrumentów europejskich. Unia Europejska rozwinęła model polityki rozwoju regionalnego obszarów słabych położonych w peryferyjnych krajach, przede wszystkim Europy Południowej, w których zasady gospodarki rynkowej obowiązywały po II wojnie światowej nieprzerwanie. Dlatego niektóre problemy rozwoju regionalnego występujące w krajach byłej gospodarki centralnie planowanej nie mogą zostać skutecznie podjęte.

4. Nieadekwatność rozwiązań polityki przedakcesyjnej do instrumentów polityki strukturalnej.

Ponieważ istnieją istotne różnice w sposobie operowania funduszy przedakcesyjnych i funduszy strukturalnych może się okazać, że wiedza jaka zostanie nabyta w Polsce w okresie najbliższych kilku lat nie w pełni będzie pasowała do instrumentów polityki strukturalnej obowiązujących w warunkach członkostwa. Innym problemem może być uruchamianie każdego z funduszy przedakcesyjnych w izolacji od pozostałych. Będziemy wówczas dysponowali trzema zestawami instytucji oraz trzema zestawami praktyk w zakresie programowania, finansowania i monitorowania. Istotne jest także to, że aplikacja znaczącej części środków przedakcesyjnych w scentralizowanym systemie może utrudnić lub nawet uniemożliwić przejście na zdecentralizowany i efektywny system w zakresie Funduszy Strukturalnych. Szczególne znaczenie dla przygotowania umiejętności w zakresie

Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego ma program Phare Spójność Społeczno-Gospodarcza.

5. Niemożność zapewnienia niezbędnych środków własnych na montaż finansowy funduszy europejskich.

Skala potencjalnie dostępnych funduszy europejskich w warunkach członkostwa i zasada montażu finansowego na poziomie 25% oznacza, że Polska będzie musiała przeznaczyć na ten cel znaczenie więcej środków niż dotąd było uruchamiane na potrzeby rozwoju regionalnego. W Polsce skala wielkości budżetu w relacji do środków publicznych jest wyjątkowo niekorzystna. Dlatego w latach 2004-2006 może stać się niezbędne przeznaczenie nawet do 10-12% całości wydatków budżetowych państwa na przedsięwzięcia związane z rozwojem regionalnym (w latach 1997-1999 było to odpowiednio: 1,44%, 2,12% i 1,44%). Istotne jest oczywiście to, aby samorządy wojewódzkie i lokalne były ważnymi partnerami tego procesu, co wymaga przeprowadzenia jakościowej zmiany w sposobie funkcjonowania systemu finansów publicznych w Polsce.

6. Opóźnienia w przygotowaniu funkcji monitorujących i kontrolnych w zakresie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Jest to najbogatszy fundusz strukturalny skupiający ponad 5 mld euro w latach 2004-2006. Jego środki będą uruchamiane w ramach pięciu różnych programów. Zadania te będą leżały w gestii Ministerstwa Gospodarki. Resort ten pełni dodatkowo trzy kluczowe dla funduszy strukturalnych funkcje: zarządzającą w zakresie Podstaw Wsparcia Wspólnoty, koordynacji sektorowego programu operacyjnego dla sektora produkcyjnego oraz koordynacji krajowego programu rozwoju regionalnego. Zadania w zakresie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego mogą być traktowane drugoplanowo.

VIII. Polityka regionalna Unii Europejskiej po roku 2006

Bardzo ważnym problemem dla Polski, jako kraju będącego w przyszłości beneficjentem w znaczącej skali funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności, będzie kształt tej polityki w Unii Europejskiej po roku 2006. Najprawdopodobniej już w roku 2004 pojawi się w obiegu publicznym propozycja Komisji Europejskiej dotycząca założeń budżetu i polityki Unii Europejskiej na okres kolejnych lat obejmujących okres lat 2007-2013. W roku 2006 na jednym ze szczytów Unii Europejskiej przywódcy państw członkowskich zaakceptują zasady polityki wspierania rozwoju regionalnego oraz budżet funduszy europejskich obowiązujący

od stycznia 2007 roku. Dlatego bardzo ważny jest moment przystąpienia naszego kraju do Wspólnot Europejskich. Jeżeli integracja nastąpi przed rokiem 2006 Polska jako duży kraj członkowski będzie miała istotny wpływ na ostateczny kształt polityki regionalnej Unii Europejskiej.

Dyskusja na ten temat została oficjalnie zapoczątkowana w drugim raporcie kohezyjnym przyjętym przez kraje członkowskie i Komisję Europejską w dniu 31 stycznia 2001 roku. W raporcie tym zostały postawione najważniejsze pytania dotyczące przyszłości polityki spójności, które powinny stać się przedmiotem publicznej debaty. Są one następujące¹¹:

1. Jaka będzie rola polityki spójności w Unii Europejskiej powiększonej do blisko 30 państw w kontekście szybkich zmian ekonomicznych i społecznych? W jaki sposób będzie możliwe kontynuowanie konwergencji gospodarczej zachowując równocześnie europejski model społeczeństwa?
2. W jaki sposób różne polityki Wspólnoty mogą stać się bardziej spójne pomiędzy sobą? W jaki sposób wpływ innych polityk Wspólnoty na spójność może zostać zwiększony?
3. W jaki sposób polityka spójności powinna być modyfikowana w związku z bezprecedensową ekspansją terytorialną Unii Europejskiej? Czy polityka spójności powinna obejmować także spójność przestrzenną (terytorialną) ze względu na potrzebę uwzględnienia w polityce problemu najważniejszych różnicowań przestrzennych we Wspólnocie?
4. W jaki sposób polityka spójności może zostać skoncentrowana na działaniach (przedsięwzięciach) dających wysoką wartość dodaną dla całej Wspólnoty?
5. Jakie powinny być priorytety służące osiągnięciu zbilansowanego i trwałego rozwoju terytorialnego Wspólnoty?
6. W jaki sposób powinna być wspierana ekonomiczna konwergencja regionów słabo rozwiniętych?
7. Jaki rodzaj interwencji Wspólnoty jest potrzebny (niezbędny) w przypadku innych regionów?
8. Jakie metody powinny zostać użyte dla określenia podziału środków pomiędzy państwa członkowskie i pomiędzy regiony?
9. Jakie powinny być zasady rządzące uruchamianiem interwencji przez Wspólnotę?

---

¹¹ Unity, solidarity, diversity for Europe, its people and its territory. Second Report on Economic and Social Cohesion, 2001, European Commission, Bruksela-Luksemburg.

10. Jaka powinna być reakcja na zwiększone potrzeby dotyczące ekonomicznego, społecznego i przestrzennego wymiaru spójności?

Polska w swoim dobrze pojętym interesie powinna aktywnie uczestniczyć w dyskusjach służących wypracowaniu odpowiedzi na te pytania. Powinno to nastąpić już w trakcie wypracowywania stanowiska negocjacyjnego Polski w obszarze „polityki regionalnej i instrumentów polityki strukturalnej” (stanowisko negocjacyjne Unii Europejskiej pojawi się wiosną 2002 roku). Analiza stanowiska Hiszpanii dowodzi, że problem funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności po roku 2006 będzie dyskutowany już w trakcie negocjacji w roku 2002. Kraje członkowskie Europy Południowej: Grecja, Hiszpania, Portugalia i Włochy nie będą skłonne do rezygnacji ze swojej dotychczasowej alokacji funduszy europejskich. Podstawowym „przeciwnikiem” będzie Polska jako potencjalnie największy beneficjent funduszy europejskich. Może to prowadzić do gry niektórych państw członkowskich przeciw Polsce, zorientowanej na wyeliminowanie najpoważniejszego konkurenta.

Wnioski wynikające z dotychczas prowadzonych przez kraje członkowskie Unii Europejskiej dyskusji są następujące:

- nie ma zasadniczo zgody na dalszy wzrost udziału wydatków na wspieranie rozwoju regionalnego w budżecie wspólnoty po roku 2006. Inaczej mówiąc oczekiwana jest stabilizacja poziomu nakładów przeznaczanych na politykę spójności, ewentualny wzrost wydatków powinien być zbliżony do tempa wzrostu produktu krajowego brutto Wspólnoty;
- kraje będące dotychczas beneficjentami funduszy europejskiej będą aktywnie walczyły o utrzymanie dotychczasowego poziomu nakładów na ich rzecz. Stąd kuriozalne pomysły liczenia w Unii Europejskiej dwu średnich, osobno dla starych i dla nowych krajów członkowskich. Wynikiem przyjęcia takiego rozwiązania byłoby pozbawienie bogatszych regionów krajów Europy Środkowej (biedniejszych niż beneficjanci w starych państwach członkowskich) możliwości korzystania z przywilejów europejskiej polityki regionalnej;
- krytykuje się koncentrację uwagi i środków funduszy europejskich na tradycyjnie rozumianej polityce wyrównawczej. Wskazuje się na potrzebę budowania tej polityki jako elementu oddziaływania Wspólnoty na konkurencyjność regionów europejskich. Dlatego pojawiają się między innymi propozycje: uruchamiania nowej generacji Inicjatyw

Wspólnoty, które służyłyby na przykład budowaniu społeczeństwa informacyjnego czy też propozycje podwyższania minimalnego poziomu montażu finansowego (50% jako warunek efektywności uruchamianych środków europejskich), co powinno zdaniem wnioskodawców sprzyjać wzrostowi efektywności uruchamianych w ramach polityki spójności środków publicznych, zarówno krajowych i też unijnych;

- w bogatszych krajach Unii Europejskiej wskazuje się często na potrzebę „renacjonalizacji” polityki regionalnej. Pretekstem jest przeregulowanie sfery interwencji w rozwój regionalny. Oznaczałoby to, że odpowiedzialność za słabe i problemowe regiony w danym kraju staje się wyłączną gestią państwa członkowskiego. Ograniczałoby to zakres merytoryczny, rzeczowy i finansowy oddziaływania funduszy europejskich.

Z dyskusji tej wypływają istotne wnioski dla Polski. Najważniejsze z nich są następujące:

- skala transferów na rzecz Polski w latach 2007-2013 będzie raczej zbliżona do 2-3% PKB naszego kraju, a nie do 4% PKB, jak miało to miejsce w krajach będących dotychczas w całości obszarami Celu 1. Poziom transferów na mieszkańca będzie też najprawdopodobniej dyskryminować nasz kraj, ze względu na niski produkt krajowy brutto Polski (2% PKB w Hiszpanii będzie dawało znacznie wyższą kwotę transferów niż w Polsce przy tej samej liczbie ludności). Trzeba temu aktywnie przeciwdziałać;
- w najbliższych latach będą podejmowane różne „inicjatywy” służące wzrostowi efektywności europejskiej polityki regionalnej, której celem (efektem) będzie przesunięcie części środków europejskich z obszarów słabych do silnych. Polska powinna konsekwentnie akcentować znaczenie spójności (kohezji) zapisanej już w Traktacie Rzymskim i kolejnych traktatach Wspólnoty Europejskiej jako podstawy prowadzonej w ramach Unii Europejskiej polityki regionalnej. Odpowiada temu koncentracja około 70% środków funduszy strukturalnych na obszarach Celu 1;
- w interesie Polski leży, aby beneficjentami funduszy europejskich pozostały także dotychczasowe kraje członkowskie. Jeśli europejska polityka regionalna zostałaby zawężona jedynie do nowych państw członkowskich istniałoby niebezpieczeństwo jej stopniowej marginalizacji w Unii Europejskiej. Oczywiście podstawowym problemem jest proporcja nakładów na rzecz starych i nowych państw członkowskich;

- Polska jako, już wkrótce, największy beneficjent funduszy europejskich przeznaczonych na wspieranie rozwoju regionalnego będzie bardzo pilnie obserwowana (monitorowana) przez inne kraje członkowskie Unii Europejskiej i Komisję Europejską oraz poszczególne instytucje Wspólnoty. Ewentualne problemy z efektywną absorpcją środków europejskich oraz pojawianie się różnych nieprawidłowości (nieregularności) w trakcie ich uruchamiania może spowodować zagrożenie dla europejskiej polityki regionalnej i pretekst do ograniczenia jej skali w przyszłości. Dlatego mechanizmy uruchamiania środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w Polsce muszą być perfekcyjne;
- wyjątkowo niekorzystne dla europejskiej polityki regionalnej i dla rozwiązań tej polityki w przyszłości byłoby przesunięcie akcesji Polski do Unii Europejskiej poza rok 2006. Oznaczałoby to brak wpływu naszego kraju na kształt tej polityki jaki będzie obowiązujący w latach 2007-2013. Istotne znaczenie ma fakt, że najprawdopodobniej agenda 2007 przygotowana przez Komisję Europejską pojawi się oficjalnie w obiegu publicznym w roku 2004. Będzie ona następnie przyjmowana na jednym ze Szczytów Unii Europejskiej w roku 2006. Dlatego członkostwo Polski później niż od stycznia 2005 roku byłoby klęską. Dodatkowo antypolski front zostałby zasilony przez niektóre kraje kandydackie Europy Środkowej, które z powodów pragmatycznych (dostęp do funduszy europejskich) opóźniałyby akcesję naszego kraju do Unii Europejskiej.

Bibliografia

1. Agenda 2000. Unia Europejska rozszerzona i silniejsza, 1997, Monitor Integracji Europejskiej, Wydanie specjalne, Komitet Integracji Europejskiej, Warszawa.
2. Akty prawne Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczące Instrumentów Strukturalnych i Przedakcesyjnych na lata 2000-2006, 2000, Ministerstwo Gospodarki i Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa.
3. Diagnoza stanu monitoringu programów finansowanych ze środków Unii Europejskiej w Polsce, 2001, Ministerstwo Finansów, Warszawa.
4. Droga do funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, 2000, Polska Agencja Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
5. Gilowska Z., Misiąg M., 2000, Dostosowywanie dochodów jednostek samorządu terytorialnego do norm konstytucyjnych i standardów europejskich, 2000, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa-Gdańsk

6. Gilowska Z., Hausner J., Frączek M., Sułkowski R., Lodkowska-Skoneczna G., Miller J., Pyszkowski A., Sartorius W., Szlachta J., Zaleski J., Dźedzyk J., Żuber P., 2001, Koncepcja polityki rozwoju regionalnego w perspektywie akcesji Polski do Unii Europejskiej, Fundacja Edukacji Ekonomicznej i Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2001

7. Golinowska S., Kawecka-Wyrzykowska E., Lutkowski K., Rowiński J. Sartorius W., Szlachta J., 2000, Skutki integracji z Unią Europejską dla Polski, Fundacja Edukacji Ekonomicznej Wydanie II, Warszawa.

Slajd 70

8. Grosse T., 2000, Polityka regionalna Unii Europejskiej i jej wpływ na rozwój gospodarczy. Przykład Grecji, Włoch, Irlandii i wnioski dla Polski, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.

9. Guz-Vetter M., 1999, Przygotowanie polskiej administracji do efektywnego wykorzystania pomocy przedakcesyjnej oraz funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.

10. Guz-Vetter M., 2001, Phare 2000 dla Polski Wschodniej i Śląska. Ocena przygotowania administracji, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.

11. Hausner J., Kudłacz T., Szlachta J., 1998, Identyfikacja nowych problemów rozwoju regionalnego Polski, Biuletyn KPZK PAN, Zeszyt 185, Warszawa.

12. Hausner J. (red.), 1999, Programowanie rozwoju regionalnego, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej i Ministerstwo Gospodarki, Kraków-Warszawa.

13. Hausner J., Marody M. (red.), 2000, Jakość rządzenia: Polska bliżej Unii Europejskiej? EU-monitoring IV, Friedrich Ebert Stiftung Przedstawicielstwo w Polsce i Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Warszawa-Kraków.

14. Ireland. National Development Plan 2000-2006, 1999, Government of Ireland, Dublin.

15. Kaczor T., Tomalak M., 2000, Potencjał inwestycyjny jednostek samorządu terytorialnego, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa.

16. Kawecka-Wyrzykowska E., 1999, Polska w drodze do Unii Europejskiej, PWE, Warszawa.

17. Kozak M., Pyszkowski A., Szewczyk R., 2000, Słownik rozwoju regionalnego, Polska Agencja Rozwoju Regionalnego, Warszawa.

18. Kudłacz T., 1999, Programowanie rozwoju regionalnego, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

19. Pietrzyk I. (red.), 1996, Polityka regionalna w Polsce w perspektywie członkostwa w Unii Europejskiej, Regionalne i lokalne uwarunkowania i czynniki restrukturyzacji gospodarki Polski, Friedrich Ebert Stiftung Przedstawicielstwo w Polsce, Kraków.

20. Pietrzyk I. (red.), 1998, Polityka regionalna Unii Europejskiej w praktyce krajów członkowskich, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków.

21. Pietrzyk I., 2000, Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
22. Polityka rozwoju regionalnego Polski z punktu widzenia perspektywy przyszłego członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Raport uzupełniający, 1996, Zespół Zadaniowy ds. Rozwoju Regionalnego w Polsce, Warszawa.
23. Polityka strukturalna Polski w perspektywie integracji z Unią Europejską. Raport końcowy, 1997, Zespół Zadaniowy ds. Polityki Strukturalnej w Polsce, Warszawa.
24. Polska. Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2001-2006, 2000, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego i Budownictwa, Warszawa.
25. Polska. Wstępny Narodowy Plan Rozwoju 2000-2002, 1999, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
26. Polska. Wstępny Narodowy Plan Rozwoju 2002-2003, 2002, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
27. Produkt krajowy brutto według województw w 1998 roku, 2000, Główny Urząd Statystyczny i Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice-Warszawa.
28. Produkt krajowy brutto według województw w 1999 roku, 2001, Główny Urząd Statystyczny i Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice-Warszawa
29. Przedsiębiorczość - Rozwój - Praca. Strategia Gospodarcza Rządu, Warszawa, 2002, Rada Ministrów.
30. Pyszkowski A., Szlachta J., Szomburg J., (red.), 2000, Model instytucjonalny polityki rozwoju regionalnego w Polsce, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk-Warszawa.
31. Rosner A. (red.), 2000, Lokalne bariery rozwoju obszarów wiejskich, Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa, Warszawa.
32. Ryszkiewicz A., 2000, Fundusze Strukturalne Unii Europejskiej, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa.
33. Sixth Periodic Report on Social and Economic Situation and Development of the Regions of the European Union, 1999, European Commission, Bruksela-Luksemburg.
34. System monitoringu i oceny funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w Polsce, 2002, Rada Ministrów, Warszawa.
35. Szlachta J., 1999, Programowanie rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej, Studia KPZK PAN Tom CV, Wydawnictwo Naukowe PWN, Wydanie II, Warszawa.
36. Szlachta J. (red.), 2000, Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego, Biuletyn KPZK PAN, Zeszyt 192, Warszawa.

37. Szlachta J., 2000, Polityka regionalna Unii Europejskiej, Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa, Warszawa.
38. Szlachta J. Pyszkowski A. (red.), 1999, Rozwój regionalny jako element strategii społeczno-gospodarczej Polski w latach 2000-2006, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk-Warszawa.
39. Szomburg J. (red.), 2001, Polityka regionalna państwa pośród uwikłań instytucjonalno-regulacyjnych, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk.
40. Udział województw w wybranych programach pomocy zagranicznej dla Polski w latach 1990-2001, 2001, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa.
41. Unity, solidarity, diversity for Europe, its people and its territory. Second report on Economic and Social Cohesion, 2001, European Commission, Bruksela-Luksemburg.
42. Ustawa z dnia 12 maja 2000r. o zasadach wspierania rozwoju regionalnego, 2000, Dziennik Ustaw Nr 48, poz. 550, Warszawa.
43. Woźniak J. (red.), 2001, Polskie regiony a fundusze Unii Europejskiej, Pro Animativa, Kraków, 2001.
44. Wspólnotowe akty prawne dotyczące pomocy przedakcesyjnej, funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności, 2001, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa.
45. Zarys strategii rozwoju regionalnego Polski. Raport końcowy, 1996, Zespół Zadaniowy ds. Rozwoju Regionalnego w Polsce, Warszawa.
46. Znaczenie funduszy pomocowych Unii Europejskiej dla Polski, 2000, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa.

Tablica 1

Wsparcie dla 10 krajów kandydackich Europy Środkowej i Wschodniej w latach 2000-2006 ze strony Unii Europejskiej z tytułu funduszy europejskich w świetle propozycji Komisji Europejskiej z 30 stycznia 2002 roku (w mln euro).

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
pomoc przedczłonkowska	3120	3120	3120	3120	3120	3120	3120
w tym:							
SAPARD	520	520	520	520	520	520	520
ISPA	1040	1040	1040	1040	1040	1040	1040
Phare 2	1560	1560	1560	1560	1560	1560	1560
Pomoc w zakresie Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności w nowych krajach członkowskich					7067	8150	10350
Pomoc w zakresie rozwoju obszarów wiejskich (w tytule rolnictwo)					1532	1674	1781

Źródło: Communication from the Commission, Information note. Common Financial Framework 2004-2006 for the Accession Negotiations, European Commission, Bruksela, 30.01.2002.

Tablica 2

Szacunek wsparcia dla Polski w latach 2000-2006 z tytułu funduszy europejskich przy założeniu wejścia do Unii Europejskiej w roku 2004 w świetle propozycji Komisji Europejskiej z dnia 30 stycznia 2002 roku (w mln euro).

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Pomoc przedczłonkowska	920	920	920	920			
w tym:							
SAPARD	170	170	170	170			
ISPA	350	350	350	350			
Phare 2	400	400	400	400			
Pomoc w zakresie Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności					3533	4075	5175
Pomoc w zakresie rozwoju obszarów wiejskich (w tytule rolnictwo)					766	837	890

Źródło: Communication from the Commission, Information Note. Common Financial Framework 2004-2006 for the Accession Negotiations, European Commission, Bruksela, 30.01.2002.